

Mají zemědělci dostávat dotace?

02.Června 2005 Jaroslav Pešán

Původním motivem zavedení dotací (např. při založení EHS) byl legitimní zájem odstranit poválečný nedostatek potravin a zajistit si v rozděleném světě potravinovou nezávislost. Později se mění klíčové motivace v Evropské unii na pokoušení obejít prostřednictvím dotací hroutící se sociální a důchodový model. Ještě později vystupují ekologické důrazy a průběžně jsou prostřednictvím dotací také řešeny politické spory kolem liberalizace světového obchodu v rámci WTO.

Dnes jsou dotace jen nejviditelnější součástí rozporuplné agrární strategie bývalé EU-15 a často nemají (prioritní) úkol řešit agrární oblast. Navíc jejich součástí jsou stovky podmínek a omezení, z nichž některé samy o sobě jsou uzavřenými komoditními politikami (například trvalé travní porosty - TTP, cukr, biolíh) a v nejlepším případě mohou vyhovovat jen hlavním cílovým skupinám v Evropské unii.

Je zřejmé, že čím vzdálenější budou motivy a cíle zemědělských dotací vlastnímu obsahu zemědělství, tím méně účinné nakonec budou, a tím méně budou sloužit zemědělství. Nikdo v EU už dnes neočekává, že polovina všech peněz unijního rozpočtu bude sloužit čtyřem procentům zemědělců. Řeší se jimi shora naznačené (a se zemědělstvím jen okrajově související) problémy.

Pozice Československa a ČR se ve vztahu k dotování třikrát radikálně změnila. Gulášový socialismus řešil bezúspěšně celkový nedostatek všeho (včetně potravin), dotována byla výroba bez ohledu na náklady, záporná daň z obrátu ve výši téměř 50 mld. Kčs (při cca 400 mld. Kčs státního rozpočtu) strašila jako dědictví těsně po roce 1989. Odtud také skupina příznivců dotací. Liberalizace v letech 1991 až 1997 umožnila transformační fázi, dotace byly výrazně sníženy, raketově rostla produktivita práce, poptávka a nabídka se dostaly do rovnováhy. V přípravné fázi vstupu ČR do EU (zhruba od roku 2002) i nyní dotace rostou a budou růst.

Považuji za žádoucí postupnou, výraznou a celkovou redukci stávajících dotací a za ještě žádoucnější jejich restrukturalizaci. Opustit dotování produkce (a zároveň kvotaci řady komodit), posílit šance výzkumu, vědy a vzdělávání na bázi příspěvku od státu podle výše investic od soukromé sféry, zvýšit rychlost provádění pozemkových úprav, začít vážně počítat se zpracovatelským průmyslem jako plnohodnotnou součástí cesty na trh.